Estudis Altafullencs 47, pàgs. 151-166

INDAGANT SOBRE LA DESAPARICIÓ DE LES PEDRES DE LA PLATJA D'ALTAFULLA

Teresa Solé Mir
teresa.solemir@gmail.com

Resum: Aquest article recull les aportacions de diversos testimonis en relació a la desaparició de les pedres de la platja d'Altafulla i els primers anys de la urbanització, així com algunes imatges que il·lustren els fets relatats.
Paraules clau: Platja d'Altafulla, còdols, Luzymar.

Abstract: This article collects the contributions of several witnesses in relation to the disappearance of pebbles from Altafulla beach and the first years of the urbanization, as well as some pictures showing the related events.
Keywords: Altafulla beach, pebbles, Luzymar.

Introducció

En dèiem pedres, tot i que potser n'hauríem de dir còdols. I el fet que la platja d'Altafulla fos de pedres —fins a la Rasa, que la zona del Fortí sempre havia estat de sorra fina—, és ben probable que hagi estat el motiu principal perquè conservés un cert caràcter, més de poble i menys turístic. Malgrat l'ocupació cada vegada més estesa del passeig per les terrasses de bars i restaurants —cosa que han afavorit governs municipals de tots colors i tendències, que la pela és la pela, o l'euro és l'euro— a la primera línia no hi ha ni hotels ni edificis grans d'apartaments... Gràcies a les pedres!

La platja *natural* d'Altafulla era de pedres, i les pedres van desaparèixer no per causes naturals, sinó per una extracció continuada -i d'alguna manera tolerada. Tants còdols aportava el Gaià que alguns van pensar que en podien fer negoci, i durant molts anys se'ls van endur, a carretades que omplien vagons de tren. Així s'inicia la degradació de la platja. Als anys 60, si no ja abans, es fa evident que, de manera lenta i progressiva, la platja va minvant. Tot i que el Gaià continua aportant còdols i sediments, l'espoli constant acaba tenint efectes devastadors. El mar arriba pràcticament

a tocar de les cases amb el *temporal de les faves* de 1973. Aleshores es construeix amb caràcter urgent un mur de formigó per protegir les cases, quedant una platja molt reduïda que ja no es torna a recuperar. A això cal afegir que la construcció de la Presa del Catllar el 1975 limita, quan no anul·la, el cabal del riu fins a la desembocadura. Aquests són els factors del desastre ecològic, producte exclusiu de l'acció humana.

La recerca i els testimonis

Aquesta recerca comença amb una pregunta: Què va passar amb les pedres de la platja d'Altafulla? Que havien desaparegut era un fet, però jo no n'acabava de saber amb detall la causa, motiu pel qual l'únic que apunto en l'article publicat als EA 44[1] és que "a mitjans dels 60, amb la progressiva urbanització i la construcció del pantà del Catllar, van desapareixent les pedres de la platja" (p. 64), perquè també era un fet que amb el pantà del Catllar acaben les *gaianades*. Diverses persones em fan saber que l'inici del desastre és anterior, i aquí comença la recerca. Amb el que fins aleshores he pogut esbrinar incloc una *Nota sobre les pedres de la platja* —redactada gairebé tota en condicional— al final de l'article publicat als EA 45[2].

L'article d'Anna Muntaner sobre la fàbrica de la Roca de Gaià als EA 32[3] aporta informacions valuoses. La fàbrica, que va estar activa entre 1947 i 1985, produïa carbonat de magnesi a partir de l'aigua del mar i dels còdols de pedra caliça i caliça-dolomítica. Tractava 40.000 litres d'aigua per hora, dia i nit, i la producció de carbonat de magnesi i òxid de magnesi era de 1.500 tones anuals. Tot i que no esmenta la quantitat de còdols utilitzats en el procés químic, sí que fa referència a una extracció directa de pedres de la platja, en primer lloc "*per una família procedent de Montsó que, per temporades, es traslladava a Altafulla amb les seves mules i sarrions*". I continua: "*Quan es va haver acabat la pedra grossa, la més bona, va aparèixer una gravilla amb sorra que permetia l'ús de la pala manual i omplir-ne carros. Van acudir gran nombre de carros a compte de la urbanitzadora de Coma-ruga. Feien viatges al moll de l'estació sense parar i des del moll omplien vagons per centenars. Així es van fer els carrers de Coma-ruga*" (p. 37).

Tota recerca requereix temps, i condicions favorables. Si el 2021 ja hi havia preocupació entre els veïns per la situació de la platja i les mesures proposades pel govern municipal, la presentació (15/01/22) i publicació (02/02/22) de *l'Avantprojecte*

---

[1] Solé Mir, Teresa. "El pas del temps a la platja d'Altafulla (1995-2011)". *Estudis Altafullencs*, 44 (2020), p. 63-76.

[2] Solé Mir, Teresa. "L'Altafulla de la meva infantesa (1959-1970)". *Estudis Altafullencs*, 45 (2021), p. 27-48.

[3] Muntaner Llima, Anna. "Records de la fàbrica de la Roca de Gaià". *Estudis Altafullencs*, 32 (2008), p. 35-44.

de millora i adaptació al canvi climàtic de l'àmbit litoral d'Altafulla [AVP] porta en pocs dies a la creació del grup de whatsapp Botigues de Mar, amb la intenció, entre altres, d'intercanviar informació. D'informació no en falta -no està de més recordar els quaranta dies de temporal dels mesos de març i abril, i la quantitat de fotos, comentaris, preguntes i propostes que generen. El grup va incorporant participants, i entre les intervencions fetes en relació a una de les tantes polèmiques suscitades a les xarxes socials pel Dr. Xisco Roig, una de la Maria Teresa Lluna, que diu: "jo l'any no el recordo, però el meu oncle feia viatges de còdols i omplien trens cap a Coma-ruga" (08/07/2022). Així, doncs, hi ha testimonis directes!

La Maria Teresa Lluna accepta una trobada personal, que agraeixo, i un testimoni em porta a un altre. S'obre així un camí que, si més no, a efectes de redacció em permet passar del condicional a l'indicatiu.

La informació que em proporciona Maria Teresa Lluna (18/07/22) és la següent: el seu oncle era Jaume Llorens (Jaume de Ca Pep de l'Era), que tenia carro i matxo, anomenat Moro. De fet eren tres amics, que carregaven còdols, tots tres amb carro i matxo: aquest Jaume, Eugeni Pijoan i Rafael Vernet (Faló), que encara és viu[4], amb 100 anys fets. Els carros, ben carregats, es pujaven de la platja fins a l'estació, on es descarregaven en vagons de tren situats en via morta. Suposa que els vagons arribaven a Sant Vicenç de Calders (i el seu contingut, a Coma-ruga), però potser també a Calafell. I em diu que parli amb l'Eva Pijuan, que segur que em pot dir més. La informació, doncs, s'adiu amb la que l'Anna Muntaner coneixia pel seu pare, i a més hi posa noms.

També m'explica una anècdota digna de ser ressenyada: el seu pare, Quimet, era el porter de l'equip de futbol d'Altafulla. El camp era on ara hi ha els apartaments la Torreta. Parlem d'abans de 1950, perquè la casa Rafecas encara no estava construïda. I vet aquí que un dia, jugant l'equip local de cara al mar, veu com unes onades immenses avancen fins envair el camp... I el partit es va haver de suspendre. Tornaré a aquesta anècdota més endavant.

Eva Pijuan[5] (Eva de l'Hostal) no té inconvenient en afirmar que el seu oncle Francesc Pijuan (Cisco de l'Hostal) carregava pedres amb *el tiet Eugenio i l'avi Eugenio* (aquest era qui ho feia també amb en Jaume i en Faló). Comenta que els de l'Hort de les Bombes els denunciaven, o deien que els denunciarien, però ells no entenien perquè una família rica i que parlava castellà posava traves a la seva feina... I em diu que vagi a parlar amb el seu oncle, que segur que m'explica més, i que parli també amb la Pepita Farreras.

---

[4] Rafael Vernet morí el 17-10-2022.

[5] De fet, Eva Garcia Pijuan

Francesc Pijuan (Cisco de l'Hostal) s'avé a parlar amb mi quan, sense conèixer-nos ni haver anunciat la visita, entro a la seva oficina. En Cisco, nascut el 1940, em diu que estava permès extreure sorra i grava entre la Roca de Gaià i Tamarit, tot i que per fer-ho calia anar a Tarragona per obtenir el permís de Marina, que el donava per una quantitat estipulada de metres cúbics. En cas de fer-ho sense permís, hi havia o podia haver-hi multa. Extreure pedres a l'altra banda de la Roca no estava permès, però també es feia, com estraperlo. Em comenta també que, quan no tenien feina directa, acumulaven grava en dos grans munts, l'un al costat del castell de Tamarit i l'altre vora la Roca, i que ell tenia el palmell de la mà fet una durícia de tant fer anar la pala. Deixa aquesta feina quan se'n va a fer el servei militar, on diu que aprèn a pensar, que abans anava sempre amb el cap cot, i decideix estudiar i canviar de vida. També esmenta que més tard, amb pedres ja carregades en una mena de tractors es va dessecar el pantà. Les preguntes de qui pagava i si es pagava bé queden sense resposta.

Nati Ballesté, que vivia a la Fassina, em comenta —en la visita a Valls organitzada pel CEA (22/07/22)— que recorda que hi havia 6 o 7 jornalers traginant pedres dia sí i dia també, i que el seu pare deia que si continuaven traient pedres a aquell ritme acabarien per desgraciar la platja.

En una de tantes trobades casuals, Francesc Vidal Laínez (27/07/22) m'explica haver vist una excavadora entrant al mar per treure pedres. Això era als anys 60, a l'hivern, entre la Roca de Gaià i Ca Pedrol (el cobert, allí on ara comença el passeig, no la casa). I també afirma que es van utilitzar pedres per omplir i dessecar les parcel·les de la urbanització Luzymar.

La conversa amb Pepita Farreras (04/08/22), que resulta una delícia i s'estén per diversos temes, pel que fa al de les pedres aporta el següent: nascuda el 1940, i germana de llet del Cisco de l'Hostal, anava a escola a la Violeta, i viu de primera mà la reforma de Ca Ojeda, que s'allarga durant mesos —quan a les altres cases, si hi entraven paletes s'hi estaven només un parell de dies—. A ca Ojeda, però, cada dia hi havia un tragí de carros carregats de sorra i grava procedent de la platja... Això era el 1950 o 51 -perquè el curs següent l'escola de les nenes passa a l'edifici de l'Ajuntament. I em diu que parli amb la Carmeta i la Maria Elias.

Parlo amb Maria Elias el 26/08/22, en una trobada facilitada per la seva neboda Carme Torres Elias, filla d'Antoni Torres, que va ser el primer constructor de Luzymar i va fer els apartaments Nereida —els primers de la urbanització—, així com alcalde d'Altafulla entre 1991 i 1995. Maria Elias, nascuda a Ferran el 23 de setembre de 1937, mentre queien bombes sobre Tarragona, conserva l'energia i empenta que l'han caracteritzat

al llarg de la seva vida. Va estudiar *Corte y confección*, com tantes noies de la seva generació, però també, gràcies a la senyora Notario, va aprendre idiomes i va fer diversos viatges a l'estranger, aconseguint parlar en pocs anys anglès, francès i alemany. Així mateix va ser la primera dona en conduir un cotxe a Altafulla. Maria Elias va treballar per Luzymar entre 1958 i 1965. El 1963 coneix en Vobis, que ja treballava a Calafell en el nou negoci del turisme, portant alemanys des d'Hamburg. Aviat començaran a arribar alemanys a Altafulla. Poc després, quan a les cases encara no havien arribat les rentadores automàtiques, instal·la una bugaderia al carrer Terral, dins la mateixa illa de cases on l'Europ Service ja porta bastants més de 50 anys d'activitat immobiliària. No està de més apuntar que la conversa amb la Maria, que tot i ser de gairebé dues hores passa volant, m'aporta molta més informació que la que aquí puc ressenyar.

Maria Elias explica que, quan comença a treballar a Luzymar, els Nereida ja estan fets, o s'estan fent, perquè la primera oficina era als baixos d'aquest edifici de quatre plantes, situat en segona línia, darrere la casa del Pont, al qual cap nova construcció mai no podria tapar la vista al mar. Potser el 1958 encara no estan acabats, però en qualsevol cas els promotors de la urbanització Luzymar ja han arribat a Altafulla. Aquests són tres: José María Lafarga, Antonio Castillo i Pedro Pascual. Tots tres eren grans, es van quedar apartaments dels Nereida, i venien els caps de setmana. La feina de la Maria consistia en ensenyar plànols i terrenys. La compra dels terrenys es feia a l'oficina de Luzymar a Barcelona, a Ronda General Mitre cantonada amb Muntaner. Els tres de Luzymar —també anomenats "els de la pela" per altres testimonis— es dedicaven a comprar i vendre solars; pràcticament no construïen, tot i que J. M. Lafarga, que era militar, va fer la primera illa de cases, compresa entre els carrers Llebeig, Mestral, Gregal i Marinada. La segona oficina de Luzymar es va construir a primera línia, on ara hi ha el 13 de Botigues de Mar.

Pel que fa a les pedres, diu que hi havia uns rucs que entraven pedra blanca i llisa a la fàbrica, i que dins el recinte hi havia una muntanya de pedres de gairebé 2 metres d'alçada; pedres més grans es van utilitzar per fer els carrers de la urbanització. Tothom agafava pedres...

Mercè Boronat també afirma (27/08/22) que amb pedres de la platja es van fer els carrers de la urbanització, i recorda que hi havia camions carregant munts de pedres davant del Pont; l'endemà, Norbert Llorens, en el seu esmorzar dominical a La Violeta, al qual més tard s'afegeix Carmeta Elias, explica entre altres coses que amb pedres de la platja es van dessecar els aiguamolls de Tamarit i del Prat, i que al moll de l'estació hi havia vies mortes amb plataformes per girar les màquines. Narcís Carulla ha comentat en diverses ocasions que es van utilitzar còdols per fer el talús de la via del tren —això era al segle XIX— i també quan es va desdoblar la via ja entrat el segle XX; és ben sabut que també es van empedrar carrers al poble i a Torredembarra...

Algunes dades sobre els inicis de la urbanització

Abans que es comencés a urbanitzar, i descomptant les de primera línia, hi havia ben poques cases per sota de la via del tren: la de l'Hort de les Bombes, el rengle format per la casa de l'estació, la fàbrica d'espardenyes (més tard de Plasticel) i la Fassina, i el xalet que els Puigmartí havien fet a l'extrem de la seva finca, que amb els anys va esdevenir "La Torreta". La resta eren horts, i aiguamolls més enllà de l'actual camí del Prat. Si s'urbanitza és perquè els propietaris venen, en tot o en part, les seves terres.

Recullo en relació a aquest fet informacions aportades per Regina Castellet, amb qui parlo a La Fassina el 18/08, Miquel Martí, de Ca Pauet (28/08), a qui m'adreça Maria Elias, i Nati Ballesté (28/08), amb qui havia aparaulat una nova trobada, sense fixar data, a qui agraeixo que passés per casa i m'expliqués moltes més coses de les que ara esmento.

Els Nereida es van fer en terrenys de l'Hort de Sant Isidre, la llenca de terra compresa entre l'Hort de les Bombes i l'actual carrer del Pont de Mar, anomenat aleshores camí del poble o de l'estació. Aquest hort, del qual s'ha conservat la sínia a la plaça de Sant Isidre, el portava, sense ser-ne l'amo, Marcel·lí Suñé, aquell pagès que Buyreu va immortalitzar en la pintura que presidia la botiga dels Punsoda. Els propietaris de l'hort de Sant Isidre són, doncs, els primers en vendre. Per la seva banda, Antoni Torres ha de comprar un camió -que condueix una altra persona- per poder treballar a Luzymar.

El següent en vendre és el senyor Joan Castellet (1905-1991), de Vilafranca del Penedès, que l'any 1951 havia comprat a D. Lídia Plana, vídua Puigmartí, una finca d'unes 9 hectàrees per fer-hi el cultiu de ceps americans. Els masovers eren Anton Ballesté i Maria Teresa Ramon, que junt amb les seves filles Ma. Mercè i Nati vivien a la Fassina, la masia de la finca. Uns 10 anys més tard, a principis dels 60, el Sr. Castellet ven a Luzymar —"els de la pela"— la part baixa de la finca, delimitada pels actuals carrers Pont de Mar, Pescadors, Camí del Prat, Llevant i Via Augusta. Es tracta en total d'unes 3 hectàrees. Queden encara unes 6 hectàrees que continuen conreant els masovers, combinant ceps i horta. El 1974 el Sr. Castellet fa la venda-donació del terreny en què es construirà l'església del Barri Marítim.

Explica la Nati que la botiga de la Quima va ser de les primeres construccions -només quatre parets i un sostre, al futur carrer Llebeig cantonada amb Marinada, banda de mar- perquè els de Luzymar li van proposar —Joaquima Pons i el seu germà Manel ja tenien un *Spar* al poble— que baixés a la platja per tal que els treballadors de les obres poguessin menjar i beure alguna cosa. Hi posa una cafetera i una nevera de gel, i en poc temps esdevé la primera botiga de la platja. Les verdures venien de l'hort

de La Fassina -Ton, porta més mongetes!, sortia i cridava si era el cas. I ella, amb un carretó, baixava cada dia el pa i les viandes prèviament encomanades... Això potser no té relació directa amb la desaparició de les pedres, però sí amb la vida quotidiana dels qui en vam viure la desaparició.

Hi havia un altre hort, el de l'Agneta, on els marrecs de Baix a Mar anàvem a comprar fruita i verdura. La Maria Elias m'havia dit que li semblava que el solar on va instal·lar la bugaderia i l'oficina d'Europ Service era de Ca Pauet (per a mi, primera notícia de tal nom), i que l'Albert del Bar Ballesté me'n podria dir més. Així doncs, diumenge 28 d'agost, després d'esmorzar a La Violeta, passo amb la Mariona Aragó pel Bar Ballesté, on a més de l'Albert hi ha, vestit de ciclista, el seu germà, Miquel Martí, que ens aclareix la qüestió. La seva àvia, Maria, era germana de l'Agneta i el Martí, els dos pagesos que portaven l'hort, i ell recorda que de petit hi anava a ajudar. La Maria Elias, però, en aquest cas va errada, perquè l'hort començava a l'altra banda del carrer Llevant, ocupant l'àrea compresa entre el Camí del Prat i la Via Augusta, fins arribar a la Plaça dels Vents. A Ca Pauet també van vendre: en un primer moment a Salvador Sellarés Lacambra, que construeix l'Hotel Yola, i anys més tard a Luzymar. Entre una i altra venda, quan el camí dels horts ja havia desaparegut, recordo una prunera al costat d'un caminoi que marcava l'entrada a l'hort, i la fragància d'una figuera immensa vora la sínia...

Un article de Fonxo Blanc als EA 41[6] permet resseguir el procés de construccions entre 1963 i 1978. Segons les dades aportades del registre de peticions de permisos de construccions, el dels apartaments Nereida és del 63; del 64, l'illa de cases abans esmentada, la botiga de la Quima, i la caseta d'informació de Luzymar; també l'hotel Yola —en aquest cas, segur que la petició de permís d'obres és anterior a la construcció, perquè el 65 encara no està acabat— i els apartaments "La Cabaña", dels Montagut, a primera línia.

El 1968 es construeix al Fortí l'edifici *Bahía, "la primera de les tres gegantines iniciatives del constructor de Calafell Josep Maria Rovirosa —a qui per altra banda (...) prou que li hem de reconèixer que la seva ingent obra de blocs, a casa seva, ens va llevar de còdols del Gaià, llavors actiu, les platges altafullenques"* (p.88). (Les altres iniciatives del constructor Rovirosa a Altafulla són l'edifici Park i els apartaments Cala).

Manllevo també d'aquest article l'ampliació de l'hotel Yola el 71, així com l'aplicació del nomenclàtor urbà a Baix a Mar —del qual Joan Vives Milà n'era l'autor

[6] Blanc Canyelles, Francesc. "L'Altafulla censal i social de 1975. La cadastral de 1977 i el procés de construccions 1963-1978". *Estudis Altafullencs*, 41 (2017), p. 81-96.

intel·lectual— i l'edifici del Club Marítim (en terres de l'Hort de les Bombes) el 1974, quan el desastre a la platja ja s'ha consumat. L'obra d'urbanització, però, continua ben activa. Fins avui.

Algunes imatges

Ara anem tots amb el telèfon mòbil sempre a mà, disposats a documentar de forma gràfica, i a l'instant, qualsevol fet o situació. No era pas així en els anys que són objecte d'aquesta indagació, però també hi ha imatges que la poden il·lustrar.

Les tres primeres (fig. 1, 2 i 3) han estat cedides per Eulàlia Vilallonga Ramon. Sense poder-les datar amb precisió, podrien ser de 1949. El que mostren és prou clar: uns homes carregant còdols a palades dins un carro tirat per cinc matxos. Anita Miquel ha cedit les dues imatges següents (fig. 4 i 5), fetes pel seu cosí Miquel Carbó. Semblen posteriors, i fetes a l'estiu. Tres bèsties arrosseguen un carro, el contingut del qual podria ser de sorra i grava. En tots dos casos, l'extracció es fa entre la Roca de Gaià i el Pont.

Figura 1

Figura 2

Figura 3

Figura 4

Figura 5

Figura 6. Fotografia aèria publicada a l'Instagram del Club Marítim Altafulla el 14/05/21, agraint-la al Joan Manel del Club Marítim Torredembarra

En aquesta imatge —que podríem datar entre el 62 i el 64— la urbanització ja està en marxa, amb alguns carrers traçats, tot i que encara es conserva la tàpia dels horts darrere les cases, que es pot distingir amb claredat, així com el xalet, una mica més enllà, i entre el xalet i la via del tren, la franja d'aiguamolls anomenada pantà. L'edifici dels Nereida sembla acabat, tot i que encara no ho està la zona enjardinada. La petita construcció que es pot albirar darrere els Nereida, cap al centre de la imatge, podria ser la botiga de la Quima. En primer terme es veuen diverses roderes procedents de la platja.

Saskia Hagemeijer ha cedit les fotografies que segueixen (fig. 7 a 12), realitzades pel seu pare molt probablement el 1965, any de l'arribada a Altafulla dels Hagemeijer, una família formada per pares i 9 germans —5 noies i 4 nois—, que es va instal·lar a la casa nova de trinca de Llebeig cantonada Mestral, essent una de les primeres de la colònia estrangera.

Figura 7. La casa del Pont, els Nereida vistos per darrere, i la torreta amb publicitat de Luzymar, plànol inclòs. Els carrers són encara de terra

Figura 8. Un extrem dels Nereida —ara ja enjardinats— per la banda de mar. Al fons, la silueta de castell i església, i l'ermita envoltada només de cel i vegetació

Figura 9. La caseta d'informació de la urbanització apareix a la dreta de la imatge

Figura 10. L'Hotel Yola en construcció

Figura 11. El carro de les escombraries, encara de tracció animal, davant de la primera illa de cases. La botiga era a l'altra banda del carrer

Figura 12. La platja encara era de còdols, i la Roca del Fortí conservava la silueta original

Figura 13. Fotografia procedent d'un fullet publicitari de Luzymar de 1967

La darrera imatge d'aquest recull (fig. 13) ha estat publicada en diverses ocasions. Fer-ho una altra vegada no és sobrer. Comparada amb l'altra imatge aèria (fig. 6), mostra els canvis que han tingut lloc en pocs anys, alhora que permet veure tot el que encara no ha estat urbanitzat, així com zones encara conreades que a hores d'ara ja han estat transformades pel ciment.

A mode d'epíleg

La primera paraula del títol d'aquest article —*indagant*, en gerundi— indica el seu objectiu: una aproximació a una història que encara no ha estat del tot explicada, i que em sembla imprescindible per tal d'arribar a conèixer amb detall el que ha estat l'evolució de la platja d'Altafulla en les darreres dècades.

Pel que fa al contingut, apunto -sense judicis ni comentaris- allò que els testimonis comuniquen, com peces d'un puzle que de moment són només peces que, conjuntades amb les altres, podrien acabar formant un tot. Hi ha imprecisions, i alguna data que grinyola. És el que té una història en construcció.

L'anècdota del mar entrant amb tota la seva força al camp de futbol, esmentada més amunt, és ben significativa: els temporals no són pas cosa del canvi climàtic. Cal recordar que les poques cases que hi havia a la platja d'Altafulla tenien porta davant i darrere per aquest motiu. Per altra banda, la platja no havia estat mai gaire ampla —el meu cosí Joan Ramon Mir em va dir que una vegada —això era als anys 50— va mesurar la distància entre les cases i el mar, i era de 30 metres. Quan hi havia temporal, el mar podia arribar a les cases, i més enllà. Però després del temporal, el mar es retirava, i les pedres continuaven al seu lloc, i el Gaià continuava actiu, i no hi havia ports esportius. Ja fa dècades —de fet, mig segle— que la platja d'Altafulla ha deixat de ser una platja *natural*.

A Luzymar deien que la primera línia de cases (que era vella) aniria a terra... I també no fa pas gaire algunes veus afirmaven públicament el mateix: caldria enderrocar la primera línia, tot i que ara ja no per *modernitzar* sinó per *desrigiditzar* una *platja urbana*, tot ignorant o menystenint que al llarg de moltes dècades les poques cases existents havien conviscut en harmonia amb la platja natural. I jo em pregunto: si del que es tracta és de *renaturalitzar*, per què pensar en enderrocar *només* la primera línia, i no fer-ho també amb la segona, i amb la tercera... deixant així molt més espai al mar?

"Que no se n'adonen, que si treuen les pedres el mar serà aquí dalt?", s'exclamava Ton Ballesté. Els carros que carregaven pedres, o sorra i grava, a base de palades manuals —eren encara temps de certa misèria— en pocs anys van ser substituïts per camions, tractors i excavadores. Alguns van fer molts diners. Si entre aquests n'hi havia que pretenien fer un nou Salou, per sort no ho van aconseguir. Entre uns i altres, però, van desgraciar la platja d'Altafulla.

L'espigó de 1991 va ser dissenyat per l'enginyer Jordi Galofré. *Diuen* que el seu projecte n'incloïa tres, però només se'n va construir un. És ben probable que amb dos o tres espigons l'evolució de la platja hagués estat diferent. També *diuen* que en la cons-

trucció de l'espigó davant la Roca de Gaià hi havia uns interessos econòmics relacionats amb la compra dels terrenys de la fàbrica, que havia deixat d'estar activa el 1985. En tot cas, és indubtable que l'actual *espai dunar* al voltant de la Roca ha estat possible per efecte d'aquest espigó i d'altres accions humanes que han generat un nou entorn.

Ves a saber com era la platja d'Altafulla fa 500 anys... el que importa és com volem que sigui en els propers 50. Potser ja fem tard, potser encara som a temps de salvar les cases i la platja d'Altafulla.

Agraïments

Aquest article ha estat possible gràcies a les persones que s'han brindat a proporcionar-me informacions diverses o a facilitar trobades. Són les esmentades a continuació: Mariàngels Aragó, Mariona Aragó, Diana Baeza, Nati Ballesté, Fonxo Blanc, Mercè Boronat, Narcís Carulla, Regina Castellet, Rosario Cellier, Carmeta Elias, Maria Elias, Pepita Farreras, Salvador Gatell, Saskia Hagemeijer, Norbert Llorens, Maria Teresa Lluna, Miquel Martí Tello, José Gabriel Martín, Carme Merchán, Anita Miquel, Anna Muntaner, Rosaura Prats, Eva Garcia Pijuan, Francesc Pijuan, Maria Elisa Rafecas, Maria Sala, Carme Torres, Francesc Vidal, Frederic Vidal, Eulàlia Vilallonga. Vagi a totes elles el meu agraïment.